

Nr 19

Lagutskottets betänkande i anledning av motioner om sänkning av myndighetsåldern.

Motionsyrkandena

I motionen 1972:181 av herr Hermansson m. fl. (vpk) hemställs 1. att riksdagen beslutar att myndighetsåldern sänks till 18 år och 2. att vederbörande utskott utarbetar förslag till erforderlig lagtext.

I motionen 1972:923 av fröken Eliasson m. fl. (c) hemställs att riksdagen måtte besluta att myndighetsåldern skall sänkas till uppnådda 18 års ålder och att denna sänkning skall genomföras senast samtidigt med en sänkning av rösträttsåldern, samt att uppdraga åt vederbörande utskott att utforma förslag till erforderlig lagtext.

I motionen 1972:927 av herr Romanus m. fl. (fp) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag senast till 1973 års vårriksdag till lagändringar innebärande en sänkning av myndighetsåldern till 18 år.

1969 års lagstiftning m. m.

Genom beslut under vårsessionen med 1969 års riksdag sänktes den civilrättsliga myndighetsåldern från 21 till 20 år. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 1969.

Samtidigt vidgades behörigheten för ungdomar i åldern 18-20 år. Ändringarna innebar sammanfattningsvis att den som har fyllt 18 år inte bara som tidigare själv kan ta anställning och disponera över sin arbetsinkomst utan också har fått ökade möjligheter att själv fritt välja mellan förvärvsarbete och studier. Vidare har han rätt att skaffa sig egen bostad utan föräldrarnas medverkan. Möjligheten för underårig, som är gift, att oavsett ålder företa sådana rättshandlingar som krävs för den dagliga hushållningen har vidgats till att omfatta alla underåriga som har eget hushåll. Förmyndarens befogenheter gäller i huvudsak ingående av kreditavtal — med vissa undantag — samt förfogande över egendom som inte utgörs av arbetsinkomst eller av statliga medel som tillhandahållits för bosättning eller för högre studier. Dessutom har förmyndaren möjlighet att ingripa om den underåriga missbrukar sin handlingsfrihet.

Som en konsekvens av den sänkta myndighetsåldern vidtogs också ändringar av ett flertal 21-årsgränser inom vitt skilda rättsområden. Den principiella utgångspunkten vid prövningen av om sådan ändring skulle vidtas var därvid att en anpassning nedåt borde ske överallt där den gällande åldersgränsen i väsentlig grad påverkas av myndighetsåldern. Bland de åldersgränser som sålunda sänktes kan nämnas de som finns i

föräldrabalken om vårdnadens upphörande och samtycke till adoption, i ärvdabalken att upprätta testamente samt i giftermålsbalken om giftomans samtycke till äktenskap. Inom det straffrättsliga området sänktes de 21-årsgränser som finns i 6 kap. 4, 7 och 8 §§ brottsbalken och vidare ändrades samtliga 21-årsgränser i barnavårdslagen till 20 år. Motsvarande ändring vidtogs också i fråga om rusdrycksförsäljningsförordningen och förordningarna om arvsskatt och gåvoskatt samt om statlig förmögenhetsskatt. Bland 21-årsgränser som behållits kan nämnas dem som finns inom påföljdssystemet för unga lagöverträdare.

I sammanhanget vill utskottet också erinra om följande åldersgränser i lagstiftningen, nämligen 15 år för inträde av straffbarhet (33 kap. 1 § brottsbalken), 18 år för ingående av äktenskap (2 kap. 1 § giftermålsbalken), för skyldighet att fullgöra värnplikt (1 kap. 1 § värnpliktslagen) och för rätt att sluta arbetsavtal (6 kap. 4 § föräldrabalken) samt året efter fyllda 19 år för rösträtt (riksdagsordningen § 14). Slutligen må erinras om att den som är myndig, dvs. fyllt 20 år, kan väljas till ledamot av riksdagen (riksdagsordningen § 26).

Ur förarbetena till lagstiftningen

I januari 1967 avlämnade *förmynderskapsutredningen* en promemoria angående myndighetsåldern och olika former av omyndighet (stencil JU 1967:1). Promemorian innehöll bl. a. förslag om sänkning av myndighetsåldern från 21 till 20 år.

Förslaget fick ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandlingen. Flera remissinstanser ifrågasatte dock lämpligheten och behovet av en sänkning av myndighetsåldern. De politiska ungdomsorganisationerna ville å andra sidan gå längre än utredningen föreslagit och förordade en sänkning till 18 år.

I det följande återges en i propositionen nr 25 år 1969 intagen sammanfattning av ungdomsorganisationernas ståndpunkter i frågan.

Som skäl för att myndighetsåldern bör sänkas till 18 år framhöll *Högerns ungdomsförbund* särskilt att de unga blir ekonomiskt oberoende av föräldrarna tidigare nu än förr och att allt flera bildar familj före 21 års ålder. *Centerns* och *Folkpartiets ungdomsförbund* anförde att det med hänsyn till den samhällsinformation som skolan och massmedia ger är motiverat att tala om en tidigare social mognad hos ungdomen nu än förr. Folkpartiets ungdomsförbund ansåg att det bör vara en självklar utgångspunkt vid varje diskussion om sänkning av myndighetsåldern att denna bör sättas så lågt som möjligt.

Betydelsen för den enskilde av gemensam myndighetsålder inom Norden och Europa i övrigt hade enligt *Högerns ungdomsförbund* överbetonats av utredningen. Det antal personer som kan komma att beröras av olikheter i myndighetsåldern måste enligt förbundet vara försvinnande litet. Om den som är myndig enligt svenska regler behandlas som omyndig utomlands, skulle detta bara innebära att han får finna sig i

samma behandling som sina jämnåriga i det land där han vistas. Så torde vara förhållandet även i andra sammanhang när det gäller utlänningar. Vid ett svenskt ställningstagande kunde man enligt förbundets mening i huvudsak bortse från förhållandena i andra länder. Den nordiska rättslikheten syntes visserligen i och för sig önskvärd men långtifrån nödvändig. Förbundet påpekar också att man i Finland och Island länge har haft delvis annan myndighetsålder än i det övriga Norden genom de regler som gäller där om att underårig blir myndig när han ingår äktenskap. Även *Centerns* och *Folkpartiets ungdomsförbund* ansåg att hänsyn till de andra nordiska länderna inte bör hindra Sverige från att sänka myndighetsåldern till 18 år.

Enligt *Folkpartiets ungdomsförbund* borde ett självständigt svenskt handlande kunna påskynda åtgärder i samma riktning i övriga nordiska länder. Vad beträffar förhållandet till utomnordiska länder anförde *Centerns ungdomsförbund* att det är den omständigheten att en avvikelse över huvud taget föreligger som skapar olägenheter, medan avvikelens storlek har mindre betydelse. Hänsynen till internationella förhållanden borde därför inte hindra att myndighetsåldern sänks till 18 år i stället för till 20 år. Förbundet påpekade också att denna myndighetsålder tillämpas i de östeuropeiska länderna och att våra förbindelser med dessa länder ökar.

Enligt *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* borde visserligen värdet av det skydd som tillkommer den omyndige i vissa situationer inte underskattas. Det var dock enligt förbundets mening inte befogat att sträcka detta skydd längre än till 20 år. Snarare torde det vara möjligt att överväga ytterligare sänkning.

I *propositionen* (1969:25) anförde *föredragande departementschefen statsrådet Kling*, bl. a. följande.

I diskussionen om lämplig myndighetsålder har påpekats att den biologiska mognaden hos ungdomen numera inträder tidigare än förut. Utredningen och åtskilliga remissinstanser anser det tveksamt om det förhåller sig på samma sätt med den sociala mognaden. Jag finner det föga fruktbart att ta upp denna fråga till närmare diskussion, eftersom det är svårt att ställa upp några objektivt giltiga kriterier på social mognad. Överväganden av detta slag synes mig därför inte ägnade att läggas till grund för ett avgörande om myndighetsåldern skall ändras.

En sänkning av myndighetsåldern skulle främst få betydelse i fråga om behörigheten i ekonomiska angelägenheter. Nu för tiden förvärvar de unga i allmänhet avsevärda erfarenheter i sådana frågor redan före 21 års ålder. De som beger sig ut i förvärvslivet kan som regel få anställningar som gör det möjligt för dem att försörja sig själva. För den växande grupp av unga som bedriver studier vid högre läroanstalter innebär det för några år sedan införda studiesociala systemet att de inte har behov av något ekonomiskt bistånd från föräldrarnas sida för finansieringen av sina studier. Dessa och andra faktorer leder till att de unga i allmänhet kan frigöra sig från den ekonomiska gemenskapen med föräldrarna redan innan de blir myndiga. Många gifter sig och bildar egna hem före 21 års ålder. Hittills har visserligen krävts tillstånd av länsstyrelsen för att en man som är under 21 år skall få ingå äktenskap. Sådant tillstånd har dock i praxis så gott som alltid beviljats när mannen har fyllt 18 år och fått

sina föräldrars samtycke till äktenskapet (se prop. 1968:136, s. 73), och fr. o. m. den 1 juli 1969 sänks åldersgränsen till vad som redan nu gäller för kvinna, nämligen 18 år.

Nu anförda förhållanden talar för att myndighetsåldern bör sänkas. Ungdomsorganisationernas uppfattning att man bör gå längre än utredningen har föreslagit och sänka myndighetsåldern till 18 år har enligt min mening vissa skäl för sig. Många har redan vid 18 år frigit sig från det ekonomiska beroendet av föräldrarna och lever ett självständigt liv. De är bosatta utanför föräldrahemmet, har eget hushåll och försörjer sig själva genom eget arbete eller bedriver studier som finansieras genom statliga studiemedel. De unga som har förvärvsarbete har redan enligt gällande bestämmelser rätt att förfoga över sin arbetsinkomst. Det finns emellertid också många 18-åringar, som inte alls har så självständig ställning i förhållande till sina föräldrar. Vidare måste beaktas att omyndigheten medför ett skydd för de unga mot förhastade åtgärder på det ekonomiska området. Lockelserna för ungdomen till sådana transaktioner är i dagens samhälle avgjort mera framträdande än tidigare med hänsyn bl. a. till de vidgade möjligheter till avbetalningsköp och lån i olika former som numera står till buds för enskilda. Lockelserna förstärks väsentligt genom den intensiva reklamen för inköp av konsumtionsvaror som riktar sig inte minst till ungdomen.

Jag vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten på att myndighetsåldern hittills har varit densamma i hela Norden. En enhetlig ordning är otvivelaktigt av värde med hänsyn till de nära förbindelser som råder mellan de nordiska länderna. Frågan om sänkning av myndighetsåldern har behandlats vid nordiska överläggningar och man har härvid lyckats nå enighet om att åldersgränsen bör sänkas till 20 år. I Island har en sådan ändring redan genomförts. Motsvarande ändringsförslag har nyligen lagts fram i Danmark och Norge och kan inom kort väntas också i Finland.

Ett par remissinstanser har ifrågasatt om man inte — med eller utan kombination med en sänkning av myndighetsåldern till 20 år — borde införa en regel om att underårig som ingår äktenskap skall bli myndig i samband därmed. Samma tanke togs upp av Stockholms stads överförmyndarnämnd i yttrande över familjerättskommitténs betänkande, vilket bl. a. innehöll förslag om sänkning av äktenskapsåldern (prop. 1968:136 s. 24). Regler om sådan s. k. emancipation finns i en del främmande länder, bl. a. Finland och Island. Dessa regler ger uttryck åt den i och för sig riktiga tanken att unga som faktiskt har släppt de ekonomiska banden med föräldrarna och bildat ett eget hem bör vara självständiga i ekonomiskt hänseende. Emellertid är det inte bara de gifta som på detta sätt står fria i förhållande till sina föräldrar, utan detsamma gäller många andra. Det synes mig därför inte lämpligt att placera de gifta i någon särställning när det gäller tidpunkten för myndighetens inträde.

Mina överväganden i frågan har fört mig till den slutsatsen att myndighetsåldern i enlighet med utredningens förslag bör sänkas till 20 år och vara lika för alla. Som jag inledningsvis nämnde har 1968 års riksdag som vilande antagit förslag om sänkning av rösträttsåldern vid riksdagsval från året efter fyllda 20 år till året efter fyllda 19 år. Om detta förslag blir slutligt antaget och myndighetsåldern sänks till 20 år kommer den relation som nu råder mellan myndighetsålder och rösträttsålder att bestå även i fortsättningen.

Som redan har framgått har jag förståelse för de synpunkter som ligger bakom förslagen om en längre gående sänkning av myndighetsåldern och om en emancipationsregel. Vid beredningen av förevarande lagstiftningsärende i justitiedepartementet har det befunnits, att man i stor

utsträckning kan tillgodose dessa synpunkter genom att vidga behörigheten för dem som ännu inte har uppnått myndig ålder. Utvidgningarna tar sikte bl. a. på den underåriges rätt att bestämma över sin vistelseort och sina studier samt hans rätt att företa vissa vardagliga rättshandlingar.

— — —

Den av mig förordade ändringen av myndighetsåldern innebär, som jag tidigare har påpekat, att den nordiska rättslikheten i detta hänseende kommer att bestå. Vad angår övriga europeiska länder gäller redan nu delvis olika myndighetsåldrar. I Östeuropa är åldersgränsen 18 år, i Schweiz 20 år och i andra västeuropeiska länder 21 år. I England har emellertid nyligen föreslagits en sänkning av myndighetsåldern till 18 år. Vid europeiskt justitieministermöte i juni 1968 ställde sig ytterligare ett antal länder positiva till tanken på en sänkning av gällande 21-årsgräns.

I *motioner* i anledning av propositionen (I:931 och II:1069, II:1068 samt I:933 och II:1070) framlades förslag om sänkning av myndighetsåldern till 18 år.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 32) anförde *första lagutskottet* bl. a. följande.

Utskottet vill för sin del till en början framhålla att samhällsutvecklingen medfört att ungdomen numera i allmänhet har större insikter i sociala, politiska och ekonomiska frågor. Den biologiska mognaden inträder numera också tidigare. Dessa och andra av departementschefen anförda skäl talar enligt utskottet för att myndighetsåldern bör sänkas. Beträffande motionsförslagen om en mer långtgående sänkning än till 20 år må först anföras att, även om många ungdomar redan före 20 årsåldern frigjort sig från det ekonomiska beroendet av föräldrarna och lever ett självständigt liv, det också finns många som inte alls har en så självständig ställning i förhållande till sina föräldrar. Många 18- och 19-åringar är säkerligen också i behov av det skydd, framför allt i ekonomiskt hänseende, som omyndigheten innebär. För en 20-årsgräns talar även att årets riksdag slutligt antagit förslag om sänkning av rösträttsåldern vid riksdagsval från året efter fyllda 20 år till året efter fyllda 19 år. Om myndighetsåldern sänks till 20 år, kommer således den relation som rått mellan myndighetsålder och rösträttsålder att bestå även i fortsättningen. I vad mån grundlagberedningens översyn av rösträttsvillkoren kan leda till en längre gående sänkning av rösträttsåldern synes f. n. ovisst.

Av avgörande betydelse för utskottets inställning till frågan om när myndigheten bör inträda har varit önskemålet om en nordisk rättslikhet. Myndighetsåldern har hittills varit densamma i hela Norden, och det nu föreliggande förslaget grundas på nordiska överläggningar, där man lyckats nå enighet om att åldersgränsen bör sänkas till 20 år. Förslag om sådan sänkning har redan antagits i Norge och Island. Att i detta läge följa motionsförslagen om en sänkning till 18 år bör enligt utskottets mening icke komma i fråga. Det må emellertid framhållas att en sådan sänkning föreslagits i England och att även andra västeuropeiska länder, där myndigheten inträder vid 21 år, har ställt sig positiva till tanken på en lägre myndighetsålder. I de östeuropeiska länderna är myndighetsåldern redan 18 år. För vårt lands vidkommande finns dock enligt utskottets mening inte anledning att, innan erfarenheter vunnits av de nu framlagda förslagen, ta ställning till lämpligheten av en framtida mer långtgående sänkning av myndighetsåldern på sätt begärs i motionerna I:933 och II:1070. Utskottet vill i detta sammanhang understryka att de synpunkter, som ligger till grund för motionsförslagen om en sådan

sänkning, i stor utsträckning tillgodoses genom de här ovan inledningsvis omnämnda nya reglerna om vidgad behörighet för dem som inte uppnått myndig ålder. Även de i olika sammanhang framförda önskemålen om s. k. emancipation för underåriga som ingår äktenskap blir i väsentlig mån tillgodosedda. På anförda skäl tillstyrker utskottet propositionens förslag om sänkt myndighetsålder och avstyrker bifall till motionerna I:931 och II:1069, I:933 och II:1070 samt motionen II:1068 i denna del.

Här kan tilläggas att myndighetsåldern i Danmark och Finland numera sänkts till 20 år och i England till 18 år.

1970 och 1971 års riksdagar

Myndighetsåldern

Vid 1970 års riksdag togs frågan om sänkning av myndighetsåldern till 18 år upp i anledning av fristående motioner, nämligen motionerna I:234 och II:273, I:545 och II:643 samt I:833 och II:978.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande anförde första lagutskottet (11LU:1970:3) att vissa skäl otvivelaktigt talar för att sätta myndighetsåldern lägre än 20 år. Sålunda har, anförde utskottet, ungdomen numera i allmänhet större insikter i sociala, politiska och ekonomiska frågor. Utskottet pekade på att flera viktiga åldersstreck går vid 18 år; rätten att ingå äktenskap inträder då liksom skyldigheten att göra militärtjänst och rätten att sluta arbetsavtal. Utskottet anförde vidare att många ungdomar redan vid 18 års ålder frigjort sig från det ekonomiska beroendet av föräldrarna och lever ett självständigt liv, samt att familjebildning allt oftare sker av ungdomar under 20 år.

A andra sidan finns, framhöll första lagutskottet, många 18- och 19-åringar som inte alls har någon självständig ställning i förhållande till sina föräldrar. Utskottet ansåg att många av dem också torde vara i behov av det skydd, framför allt i ekonomiskt hänseende, som omyndigheten innebär. Enligt utskottet borde vidare beaktas att den vidgade behörighet som numera tillkommer dem som fyllt 18 år tillgodoser åtskilliga av de synpunkter som ligger bakom önskemålet om en lägre myndighetsålder. Första lagutskottet framhöll slutligen att väsentligt för utskottets inställning varit att den nuvarande åldersgränsen tillkommit efter nordiska överläggningar, vilka under år 1969 lett till en sänkning av myndighetsåldern till 20 år i samtliga nordiska länder. Utskottet ansåg att några erfarenheter som kunde föranleda en ytterligare sänkning uppenbarligen inte vunnits under den korta tid som därefter förflutit. Att vårt land i detta läge skulle följa motionsförslagen och gå ifrån den uppnådda enigheten och rättslikheten kunde enligt utskottets mening inte komma i fråga.

På utskottets hemställan avlog riksdagen motionerna.

Också vid 1971 års riksdag väcktes motioner med yrkanden om sänkning av myndighetsåldern (motionerna 1971:652 och 1971:662). I sitt av riksdagen godkända betänkande (1971:6) anförde lagutskottet att den mening som första lagutskottet gett uttryck åt i sitt utlåtande vid

1970 års riksdag enligt utskottets mening alljämt ägde giltighet. Utskottet förklarade sig emellertid ha förståelse för de synpunkter, som låg bakom motionsförslagen, och enligt utskottets mening kunde det inte uteslutas att dessa synpunkter skulle komma att leda till ytterligare sänkning av myndighetsåldern när tillräckliga erfarenheter vunnits av den nyligen beslutade sänkningen. Utskottet ansåg dock önskvärt att en framtida reform kommer till i nordisk samverkan.

Avslutningsvis upplyste utskottet om att frågan om förenhetligande av myndighetsåldern i de västeuropeiska länderna utreds av en expertkommitté inom Europarådet. På grund av vad sålunda anförts avstyrkte utskottet bifall till motionerna.

I en vid betänkandet fogad reservation ansåg emellertid fem av utskottets ledamöter (3 c och 2 fp) att riksdagen hos Kungl. Maj:t bort hemställa om förslag till erforderliga lagändringar för en sänkning av myndighetsåldern till 18 år.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Rösträttsåldern

Sedan ett i propositionen 1968:92 framlagt förslag om sänkning av rösträttsåldern med ett år, så att rösträtt skulle inträda året efter fyllda 19 år, i grundlagsenlig ordning slutligt antagits 1969, behandlades vid 1970 års riksdag tre fristående motionspar (I:177 och II:205, I:545 och II:643 samt I:546 och II:632) med förslag om en ytterligare sänkning av rösträttsåldern. I sitt utlåtande (KU 1970:9) i anledning av dessa motioner anförde konstitutionsutskottet att frågan om en ytterligare sänkning av rösträttsåldern skulle prövas av grundlagberedningen och att riksdagen inte borde föregripa denna prövning genom något ställningstagande i sak till de förslag som framförts i motionerna. Utskottet hemställde att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t att motionerna skulle överlämnas till grundlagberedningen. Sex ledamöter (3 fp och 3 c) reserverade sig och ansåg att utskottet bort hemställa att riksdagen i anledning av motionerna måtte för att möjliggöra tillämpning av reformen redan i 1973 års val -- som vilande för vidare grundlagsenlig behandling anta ett i reservationen intaget förslag till ändrad lydelse av § 14 andra stycket riksdagsordningen, vilket innebar att rösträttsåldern sänktes med ett år och alltså skulle inträda året efter det 18 års ålder uppnåtts. Vid behandlingen av utlåtandet stannade kamrarna i olika beslut. Första kammaren biföll utskottets hemställan medan andra kammaren biföll reservationen. Då sammanjämkning inte kunde åstadkommas (KU 1970:25) förföll frågan.

Också vid 1971 års riksdag behandlades motioner (1971:455 och 1971:1181) med förslag om sänkning av rösträttsåldern. I sitt av riksdagen godkända betänkande (KU 1971:48) erinrade konstitutionsutskottet om att frågan om en ytterligare sänkning av rösträttsåldern var föremål för grundlagberedningens prövning. Enligt vad utskottet inhämtat hade

företrädarna för de olika politiska partierna i grundlagberedningen enhälligt beslutat att under våren 1972 framlägga förslag om att rösträtt skall inträda den dag en person fyller 18 år. Eftersom en sådan ordning helt torde tillgodose motionärernas önskemål ansåg utskottet att motionerna inte borde föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Motionerna

I motionen 1972:181 av herr Hermansson m. fl. (vpk) erinras inledningsvis om att det i 1970 och 1971 års utskottsutlåtanden anförts att det otvivelaktigt finns skäl för att sänka myndighetsåldern bl. a. med hänsyn till att ungdomen numera i allmänhet har större insikter i sociala, politiska och ekonomiska frågor och att flera viktiga åldersstreck går vid 18 år. Motionärerna anser att den samtidigt anförda motiveringen, att en sänkning av myndighetsåldern borde komma till stånd i nordisk samverkan, inte kan godkännas som skäl för att fördröja en lösning.

Efter att ha pekat på förekommande skilda åldersgränser i lagstiftningen framhåller motionärerna att den åldersgräns som gäller för att ingå äktenskap, fullgöra värnplikt och sluta arbetsavtal enligt deras mening också borde gälla som rösträttsålder, myndighetsålder och valbarhetsålder, dvs. 18 år i samtliga dessa fall.

Motionärerna anser det helt otillfredsställande att skyldigheten att fullgöra värnplikt inträder avsevärt tidigare än rösträtten, och de finner det angeläget med en översyn av gällande åldersgränser.

I motionen 1972:923 av fröken Eliasson m. fl. (c) anföras att unga människor genom den utbyggda skolgången och samhällsutvecklingen i stort redan före den gällande myndighetsåldern har avsevärd erfarenhet i ekonomiska ting. Många unga har ett arbete, som gör dem ekonomiskt oberoende av föräldrarna, och även de som bedriver högre studier har genom det studiesociala stödet en betydande självständighet i ekonomiska frågor, framhåller motionärerna.

Efter att ha pekat på att åldersgränsen för att ingå äktenskap nu är 18 år för både män och kvinnor framhåller motionärerna att ingående av äktenskap för den enskilde innebär så genomgripande förändringar i ekonomiskt och juridiskt avseende att det med fog kan hävdas att de flesta människor under sin livstid inte ställs inför något annat beslut med lika långtgående ekonomiska och juridiska verkningar. Enligt motionärerna är det därför motiverat att genom en sänkning av myndighetsåldern till 18 år ge unga människor möjlighet att handla självständigt även på andra områden än i fråga om giftermål.

En hel rad rättigheter och skyldigheter inträder i dag vid 18 års ålder, påpekar motionärerna. De anser att starka skäl talar för att också myndighetsålderns inträde knyts till denna åldersgräns, samt att de åldersgränser som reglerar individens rättigheter och skyldigheter så långt möjligt sammanförs till en och samma gräns. Motionärerna framhåller att en sänkning av myndighetsåldern också automatiskt skulle medföra en

välmotiverad sänkning av valbarhetsåldern, eftersom ett av villkoren för valbarhet är att man är myndig.

Avslutningsvis erinrar motionärerna om att konstitutionsutskottet vid riksdagens behandling av motioner om en sänkning av rösträttsåldern år 1971 hänvisade till att det förutskickats att grundlagberedningen skulle komma att framlägga förslag under partipolitisk enighet våren 1972 om en sänkning av rösträttsåldern till 18 år. Mot den bakgrunden framstår det enligt motionärerna som synnerligen angeläget att frågan om en sänkning av myndighetsåldern tas upp till avgörande.

Också i motionen 1972:927 av herr Romanus m. fl. (fp) erinras om konstitutionsutskottets av 1971 års riksdag godkända betänkande beträffande sänkning av rösträttsåldern (KU 1971:48). Motionärerna förklarar sig vara av samma mening som konstitutionsutskottet och saknar därför anledning att upprepa motionsförslaget beträffande rösträttsåldern. De förutsätter att beslut i frågan kan fattas senast under 1973 års vårriksdag.

Motionärerna redogör härefter för vad lagutskottet anförde i sitt föregående år avgivna betänkande (LU 1971:6) rörande ifrågasatt sänkning av myndighetsåldern samt pekar i anslutning härtill på att en reservation avgivits av folkpartiets och centerpartiets ledamöter, vilka tillstyrkte att en sänkning skulle komma till stånd. De erinrar om att riksdagen biföll utskottets förslag om avslag på förslagen om sänkning av myndighetsåldern med 161 röster mot 147 för folkpartiets och centerpartiets reservation.

Motionärerna anser att riksdagen nu bör uttala sig för en sänkning av myndighetsåldern till 18 år, så att förslag till lagändringar kan utarbetas och antas samtidigt med den aviserade sänkningen av rösträttsåldern till 18 år. Visserligen, fortsätter de, råder inget absolut samband mellan dessa båda åldersgränser, men åtskilliga av de skäl som kan anföras för en sänkning av rösträttsåldern gäller också för myndighetsåldern. Och omvänt har myndighetsåldern tidigare åberopats som ett skäl mot sänkning av rösträttsåldern. Det är, framhåller motionärerna, angeläget att detta eventuella hinder för en önskvärd utvidgning av rösträtten undanröjs.

Motionärerna pekar på att det i tidigare motioner har föreslagits att åldersgränserna i framtiden i huvudsak skulle minskas till två, 15 och 18 år. 15-årsgränsen skulle därvid gälla för straffbarhetens inträdande och för rätten att förfoga över tillgångar som man har fått genom eget arbete. 18-årsgränsen skulle medföra myndighet och rösträtt. Därutöver har framhållits, anförde de vidare, att det inom kriminalvården är önskvärt att bibehålla 21-årsgränsen i den meningen att lagöverträdare mellan 18 och 21 år skall kunna särbehandlas i enlighet med riksdagens beslut år 1969.

Motionärerna erinrar om att det som motivering för kravet på sänkt rösträtts- och myndighetsålder har hänvisats till ungdomens allt tidigare mognad i biologiskt och socialt hänseende. Motionärerna anför att de speciellt har pekat på att åldersgränsen för giftermål genom beslut av

1968 års riksdag satts till 18 år för både män och kvinnor. Det är uppenbart, framhåller de, att gifta personer måste ha möjlighet att ingå avtal om lån, avbetalningsköp etc. som har samband med bosättningen och hushållet i övrigt. I stället för att som nu söka lösa detta problem med undantagsbestämmelser vore den naturliga vägen att sänka myndighetsåldern till den som gäller för äktenskaps ingående.

Mot en ytterligare sänkning av myndighetsåldern har anförts att man borde invänta erfarenheter av den senaste sänkningen. Detta är givetvis inte något starkt argument för den som redan vid detta tillfälle önskade en sänkning till 18 år, framhåller motionärerna och tillägger att det heller inte har gjorts troligt att den nu genomförda sänkningen till 20 år skulle ge sådana erfarenheter som talade emot en ytterligare sänkning.

Beträffande behovet av att hålla fast vid den nordiska rättslikheten på området säger sig motionärerna endast vilja hänvisa till vad en representant för den svenska regeringen uttalat vid Nordiska rådets möte i Köpenhamn i mars 1971, nämligen att man riskerar att göra det nordiska samarbetet en otjänst, om man bibringar människor uppfattningen att samarbetet är en hämsko på utvecklingen.

Avslutningsvis anför motionärerna att bl. a. Bertil Ohlin i tidigare riksdagsdebatter om denna fråga påpekat att det ibland kan vara värdefullt för det nordiska samarbetet om ett land går före i lagstiftningsarbetet. Enligt motionärernas mening är frågan om sänkning av myndighetsåldern ett sådant fall.

Grundlagberedningen

Grundlagberedningen har den 2 mars 1972 lagt fram förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m. (SOU 1972:15). I 2 kap. 2 § i förslaget till regeringsform sägs bl. a. att rösträtt vid val till riksdagen tillkommer varje i riket bosatt svensk medborgare som har uppnått *aderton* års ålder senast på valdagen. I 2 kap. 11 § föreskrivs att endast den som är svensk medborgare, *myndig* och upptagen i röstlängd såsom röstberättigad kan vara ledamot av riksdagen eller ersättare för ledamot.

I motiveringen till 2 kap. 2 § anför grundlagberedningen (s. 124 f.) att en sänkning av rösträttsåldern enligt beredningens uppfattning skulle vidga demokratin genom att dels öka andelen röstberättigade medborgare, dels stimulera ungdomens politiska intresse. Genom bl. a. förbättrad skolundervisning i samhällskunskap, massmediernas informationsverksamhet och föreningsverksamheten bör flertalet ungdomar efter hand få bättre förutsättningar att ta ställning i politiska frågor redan innan de uppnår den nu gällande rösträttsåldern, anför beredningen. Beredningen föreslår på dessa grunder, att rösträttsåldern sänks till 18 år. Vid valet av denna åldersgräns säger sig beredningen ha beaktat den betydelse som 18-årsgränsen i andra sammanhang har för inträdandet av medborgerliga rättigheter och skyldigheter. Den civilrättsliga handlingsförmåga, som numera är anknuten till 18-årsåldern, är exempelvis så omfattande, att det inte utan fog kan hävdas, att myndighet väsentligen inträder redan

vid denna ålder, framhåller beredningen och hänvisar vidare till att värnpliktsåldern sedan länge är 18 år samt till att rätt att ingå äktenskap inträder vid samma ålder. Beredningen avser emellertid inte att med sitt förslag om sänkning av rösträttsåldern upphäva det traditionella sambandet mellan rösträttsålder och myndighetsålder. Beredningen har nämligen förutsatt att myndighetsåldern även i framtiden kommer att sammanfalla med rösträttsåldern. Då frågan om myndighetsåldern inte omfattas av beredningens utredningsuppdrag, har beredningen emellertid inte kunnat framlägga något formligt förslag i detta hänseende. Eftersom åldern för valbarhet till riksdagen enligt beredningens förslag även fortsättningsvis skall följa myndighetsåldern (se 11 §), kommer en sänkning av myndighetsåldern till 18 år att medföra en motsvarande sänkning av valbarhetsåldern.

I motiveringen till 2 kap. 11 § förklarar sig beredningen anse att behörighetsåldern även framdeles bör sammanfalla med myndighetsåldern. Om denna, i enlighet med vad beredningen har uttalat sig för under 2 §, sänks till 18 år, skulle alltså även behörighetsåldern bli 18 år.

Utskottet

Genom beslut av 1969 års riksdag sänktes den civilrättsliga myndighetsåldern från 21 till 20 år. Samtidigt vidgades i åtskilliga hänseenden behörigheten för ungdomar i åldern 18 - 20 år. Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 1969.

Förevarande tre motioner har till syfte att få till stånd en sänkning av myndighetsåldern till 18 år. I motionen 1972:181 hemställs att riksdagen för sin del beslutar därom. Motionen 1972:923 har samma yrkande med det tillägget att sänkningen skall genomföras senast samtidigt med en sänkning av rösträttsåldern. I motionen 1972:927 slutligen hemställs att riksdagen skall hos Kungl. Maj:t begära förslag senast till 1973 års vårriksdag till ifrågakommande lagändring.

Frågan om sänkning av såväl myndighetsåldern som rösträttsåldern till 18 år har vid flera tillfällen varit föremål för behandling i riksdagen. Senast avslog 1971 års riksdag motionsyrkanden därom. Grundlagberedningen har därefter i sitt slutbetänkande med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning förordat, att rösträts- och valbarhetsålder sänks till 18 år. Beredningen har i betänkandet förutsatt att myndighetsåldern även i framtiden kommer att sammanfalla med rösträttsåldern. Något formellt förslag i detta hänseende har beredningen dock inte ansett sig kunna framlägga, eftersom frågan om myndighetsåldern inte omfattas av beredningens uppdrag. Betänkandet har remissbehandlats och är nu föremål för överväganden inom justitiedepartementet.

Utskottet delar grundlagberedningens uppfattning att det traditionella sambandet mellan myndighetsåldern och rösträttsåldern bör bibehållas. En sänkning av rösträttsåldern till 18 år bör därför enligt utskottets mening föranleda motsvarande sänkning av myndighetsåldern. Anmärkas bör att en sänkning av myndighetsåldern i sin tur torde vara en

förutsättning för en sänkning av valbarhetsåldern. Proposition, som bl. a. behandlar frågorna om rösträtts- och valbarhetsåldern, kan förväntas föreläggas riksdagen under våren 1973. Utskottet förutsätter att därvid även frågan om myndighetsåldern kommer att behandlas. Med hänsyn härtill föreslår utskottet att motionerna inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

att motionerna 1972:181, 1972:923 och 1972:927 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 november 1972

På lagutskottets vägnar

DANIEL WIKLUND

Närvarande: herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svedberg (s), Sundelin (s), Lidgard (m), Hammarberg (s), Börjesson i Falköping (c), Sjöholm (fp), fru Lundblad (s), fru Jonäng (c), herrar Andersson i Södertälje (s), Winberg (m), Israelsson (vpk), Olsson i Timrå (s), Olsson i Sundsvall (c) och fru Nilsson i Sunne (s).